

**O'ZBEKISTONDA DAVLATNING DIN VA DINIY TASHKILOTLAR BILAN
MUNOSABATLARI**

Burxonov Sherzod Ikrom o'g'li

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Samarqand filiali "Kompyuter injineriing
"yo'nalishi talabasi.*

Murodov Mirjalol Farrux o'g'li.

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Samarqand filiali "Kompyuter injineriing
"yo'nalishi talabasi.*

Annotatsiya: *O'zbekistonda davlat va din o'rtasidagi munosabatlar murakkabligicha qolmoqda va davom etayotgan munozara va muzokaralarga sabab bo'lmoqda.*

O'zbekiston davlati din va diniy tashkilotlar bilan murakkab munosabatlarga ega. Konstitutsiya diniy e'tiqod erkinligini kafolatlagan va dinga asoslangan kamsitishlarni taqiqlagan bo'lsa-da, hukumat bu erkinlikni amalda cheklab qo'ygani uchun tanqid qilingan.

1998 yilda hukumat din to'g'risidagi qonunni qabul qildi, unga ko'ra barcha diniy guruhlar davlat ro'yxatidan o'tishlari shart. Bu qonun ro'yxatga olinmagan diniy guruhlar, jumladan, legova guvohlari va ba'zi protestant konfessiyalari kabi davlat tomonidan tan olinmagan diniy guruhlar faoliyatini cheklash uchun qo'llanilgan.

Hukumat diniy ta'lim mazmunini ham nazorat qiladi va davlat tomonidan tasdiqlangan islom maktablari va madrasalari tizimini yaratdi. So'nggi yillarda hukumat islomning mo'tadil shaklini targ'ib qilish va ekstremizmga qarshi kurashish bo'yicha sa'y-harakatlarini kuchaytirdi.

Hukumat tomonidan diniy faoliyat, jumladan, masjidlar va boshqa ibodat joylari monitoringi kuzatilayotgani haqida xabarlar bor. Hukumat, shuningdek, ekstremistik faoliyatga aloqadorlikda gumon qilingan shaxslarga nisbatan qiynoqlar va boshqa zo'ravonlik turlarini qo'llaganlikda ayblangan.

Ushbu cheklovlarga qaramay, hukumat konfessiyalararo muloqot va bag'rikenglikni rivojlantirish bo'yicha choralar ko'rdi. Islom sivilizatsiyasi markazini tashkil etishdan tashqari, hukumat diniy erkinlik bo'yicha xalqaro konferensiyalar o'tkazdi va diniy bag'rikenglikni targ'ib qilishda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qildi.

Umuman olganda, O'zbekistonda davlat va din o'rtasidagi munosabatlar murakkab va ko'pincha keskinlik bilan to'la. Hukumat konfessiyalararo muloqot va bag'rikenglikni rivojlantirish bo'yicha choralar ko'rgan bo'lsa-da, diniy erkinlikni cheklash va hukumatning diniy faoliyatni nazorat qilishidan xavotirlar saqlanib qolmoqda.

Din va davlat munosabatlari.

O'zbekistonda davlat o'z fuqarolarining diniy e'tiqodlariga moslashgan holda dunyoviy hukumatni saqlab qolishga harakat qildi. Bu diniy tashkilotlar faoliyatini tartibga solish va ularning faoliyatini cheklash orqali amalga oshirildi. Hukumat dinlararo muloqot va bag'rikenglikni rivojlantirish bo'yicha ham choralar ko'rdi, biroq diniy ozchiliklarga nisbatan inson huquqlari poymol qilingani haqida xabarlar bor. O'zbekistonda davlat va din o'rtasidagi munosabatlar murakkabligicha qolmoqda va davom etayotgan munozara va muzokaralarga sabab bo'lmoqda.

“Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida”gi Qonun mazmun-mohiyati.

O'zbekistonda “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida”gi qonun fuqarolarning diniy e'tiqod va e'tiqod erkinligi huquqini kafolatlaydi. Bu diniy tashkilotlarni tashkil etish va ularni ro'yxatdan o'tkazishga ruxsat berish bilan birga, ularning faoliyatiga dindan siyosiy maqsadlarda foydalanishni yoki ekstremistik g'oyalarni tarqatishni taqiqlash kabi cheklovlarni ham qo'yadi. Shuningdek, qonun diniy tashkilotlardan o'z faoliyati to'g'risida hukumatga ma'lumot taqdim etishi va muayyan tadbirlar yoki faoliyat uchun ruxsat olishi shart. Bundan tashqari, qonun majburan diniy o'zgartirishni taqiqlaydi va xorijiy diniy tashkilotlarning mamlakatdagi faoliyatini cheklaydi. Umuman olganda, qonun diniy erkinlikni himoya qilish bilan jamoat tartibini va milliy xavfsizlikni ta'minlashni muvozanatlashtirishga qaratilgan.

O'zbekistonda diniy tashkilotlarni ro'yxatga olish tartibi.

O'zbekistonda diniy tashkilotlarni ro'yxatga olish tartibi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Hujjatlarni taqdim etish: Diniy tashkilot o'z ustavi nusxasi, muassislar ro'yxati va boshqa zarur hujjatlar bilan birga Adliya vazirligiga yozma ariza taqdim etishi shart.
2. Adliya vazirligi tomonidan ko'rib chiqish: Adliya vazirligi ariza va hujjatlarning qonun talablariga muvofiqligini ta'minlash maqsadida ko'rib chiqadi.
3. Saytni tekshirish: Adliya vazirligi tashkilot binolarida tegishli ibodat joyi mavjudligini va boshqa talablarga javob berishini tekshirish uchun hududiy ko'rikdan o'tkazishi mumkin.
4. Ro'yxatga olish to'g'risidagi qaror: Adliya vazirligi arizani ma'qullagan taqdirda tashkilotga ro'yxatga olish guvohnomasini beradi. Agar ariza rad etilsa, tashkilot qaror ustidan shikoyat qilishi mumkin.
5. Hisobotga qo'yiladigan talablar: Ro'yxatdan o'tgan diniy tashkilotlar o'z faoliyati va moliyasi to'g'risida har yili Adliya vazirligiga hisobot taqdim etishlari shart.

O'zbekistonda faoliyat ko'rsatuvchidiniy tashkilotlar.

Shuni ta'kidlash kerakki, ro'yxatdan o'tmagan diniy tashkilotlarning O'zbekistonda faoliyat yuritishi taqiqlanadi va ular qonuniy oqibatlariga olib kelish.

"INTEGRATION, EVOLUTION, MODERNIZATION: WAYS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION"

O'zbekistonda islom, nasroniylik, iudaizm, buddizm kabi bir qancha diniy tashkilotlar faoliyat ko'rsatmoqda. Aholining aksariyati musulmonlar, sunniylik islom ustunlik qiladi. Shuningdek, pravoslav xristianlar, katoliklar va protestantlarning kichik jamoalari mavjud. Yahudiyalar jamoasi kichik, ammo faol, Toshkent va Buxoroda sinagogalari bor. Buddizmga mamlakatdagi ayrim etnik ozchiliklar, masalan, Qoraqalpog'iston o'zbeklari va Samarqand tojiklari e'tiqod qiladi. O'zbekiston hukumati konfessiyalararo muloqot va bag'rikenglikni rivojlantirish, jumladan, Toshkentda Islom sivilizatsiyasi markazini tashkil etish va diniy erkinlik bo'yicha xalqaro anjumanlarga mezbonlik qilish kabi choralarni ko'rdi. Shu bilan birga, mamlakatda diniy erkinliklarning cheklanishi, jumladan, yangi ibodatxonalar qurilishi va diniy faoliyatni hukumat tomonidan nazorat qilinishini cheklash haqida xabarlar bor.

O'zbekistonda davlat va din o'rtasidagi munosabatlar mamlakat 1991-yilda mustaqillikka erishganidan so'ng murakkab va rivojlanib bormoqda. Hukumat dunyoviy davlatni saqlab qolishga, shuningdek, asosan musulmonlardan iborat fuqarolarning diniy e'tiqodlariga moslashishga intildi.

Davlatning din bilan munosabatlarini boshqarishning asosiy usullaridan biri diniy tashkilotlar faoliyatini tartibga solishdir. Hukumat diniy guruhlarini ro'yxatga olish tizimini o'rnatdi va ularning faoliyatiga, masalan, prozelitizm yoki siyosiy faoliyat bilan shug'ullanish imkoniyatlarini cheklash kabi cheklovlar qo'ydi.

So'nggi yillarda hukumat konfessiyalararo muloqot va bag'rikenglikni rivojlantirish, jumladan, konferensiyalar o'tkazish va Din ishlari bo'yicha davlat qo'mitasini tashkil etish bo'yicha choralar ko'rdi. Shu bilan birga, diniy ozchiliklarga, jumladan, nasroniylar va legova guvohlariga nisbatan inson huquqlari buzilgani haqida xabarlar bor.

BMT. Birlashgan Millatlar Tashkiloti O'zbekistonda diniy erkinliklarning cheklanishidan xavotir bildirdi. 2019-yilda BMTning din va e'tiqod erkinligi bo'yicha maxsus ma'ruzachisi O'zbekistonga tashrif buyurdi va hukumat konfessiyalararo muloqotni ilgari surishda muvaffaqiyatga erishgan bo'lsa-da, diniy erkinlik bo'yicha hali ham jiddiy cheklovlar mavjudligini ta'kidladi.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti hukumatni dinga oid qonunlarini isloh qilishga va barcha shaxslar ta'qib va kamsitishlardan qo'rqmasdan o'z dinini erkin e'tiqod qilishlarini ta'minlashga chaqirdi. BMT, shuningdek, hukumatni ekstremistik faoliyatga aloqadorlikda gumon qilingan shaxslarga nisbatan qiynoqlar va boshqa zo'ravonlik holatlari haqidagi da'volarni tekshirishga chaqirdi.

Umuman olganda, BMT asosiy inson huquqi sifatida diniy erkinlikni himoya qilish muhimligini ta'kidlab, O'zbekiston hukumatini ushbu huquq to'liq hurmat qilinishi va himoya qilinishini ta'minlash uchun choralar ko'rishga chaqirdi.

YUNESKO. BMTdan tashqari YuNESKO ham O'zbekistonda diniy erkinliklarning cheklanishidan xavotir bildirgan. 2018-yilda YUNESKO Bosh direktori Odri Azule hukumatni barcha shaxslar o'z diniga erkin e'tiqod qilishlarini

ta'minlashga hamda dinlararo muloqot va o'zaro hamjihatlikni rivojlantirish uchun choralar ko'rishga chaqirdi.

YUNESKO O'zbekistondagi ko'pchiligi diniy ahamiyatga ega bo'lgan madaniy meros ob'ektlarini muhofaza qilish muhimligini ham ta'kidladi. Tashkilot hukumatni ushbu saytlarni asrab-avaylash va himoya qilish choralari ko'rishga hamda diniy kelib chiqishidan qat'i nazar, ularga barcha shaxslar kirishini ta'minlashga chaqirdi.

Umuman olganda, BMT ham, YUNESKO ham O'zbekistonda diniy erkinlik va madaniy merosni himoya qilish muhimligini ta'kidlab, hukumatni bu huquqlarning to'liq hurmat qilinishi va himoya qilinishini ta'minlash uchun choralar ko'rishga chaqirdi.

XULOSA: O'zbekiston hukumati diniy erkinliklarga qattiq cheklovlar qo'ydi, jumladan, barcha diniy tashkilotlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni talab qilish hamda faoliyat yuritishiga ruxsat berilgan masjid va cherkovlar sonini cheklash. Birlashgan Millatlar Tashkiloti va YUNESKO bu cheklovlardan xavotir bildirdi va hukumatni barcha shaxslar o'z diniga erkin e'tiqod qilishlarini ta'minlashga chaqirdi. Bundan tashqari, YUNESKO O'zbekistondagi madaniy meros ob'ektlarini muhofaza qilish muhimligini ta'kidlagan, ularning aksariyati diniy ahamiyatga ega. Har ikki tashkilot hukumatni dinlararo muloqot va o'zaro tushunishni rivojlantirish, madaniy meros ob'ektlarini asrab-avaylash va himoya qilish bo'yicha choralar ko'rishga chaqirgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ulmasjonovich K. S. Mystical and philosophical foundations of human interaction. – 2021.
2. Саматов Х. У. Социальные вопросы в учении Махдуми Азми Касани //Ученый XXI века. – 2016. – №. 2-1 (15). – С. 63-66.
3. Саматов Х. У. ПАРАДИГМАЛЬНАЯ СУЩНОСТЬ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА //Парадигма современной науки в условиях модернизации и инновационного развития научной мысли: теория и практика. – 2022. – С. 406-408.
4. Samatov K. Issues Naqshbandi teaching peace and harmony in society //Theoretical & Applied Science. – 2016. – №. 2. – С. 175-179.
5. САМАТОВ Х. МАХДУМИ АЪЗАМ КОСОНИЙНИНГ ДАВЛАТНИ БОШҚАРИШ ВА ХАЛҚ БИЛАН МУЛОҚОТ ҚИЛИШГА ОИД ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ҚАРАШЛАРИ //Journal of Social Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 02. – С. 63-72.
6. Ulmasjonovich K. S. Mystical and philosophical foundations of human interaction (based on the teachings of makhdumi Azami Kasani). – 2021.